

ÚZEMNÍ ROZVOJ V EVROPĚ – POTŘEBUJEME NOVOU POLITIKU PŘEROZDĚLOVÁNÍ?

KONGRES AKADEMIE PRO PROSTOROVÝ VÝZKUM A ZEMSKÉ PLÁNOVÁNÍ

Jednou z nejdůležitějších politik Evropské unie je politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Její dílčí cíle se v čase mění a reagují na aktuální podmínky a potřeby. V souvislosti s novým programovým obdobím EU připravila německá Akademie pro prostorový výzkum a zemské plánování (ARL) kongres „Územní rozvoj v Evropě – potřebujeme novou politiku přerozdělování?“ Následující článek přináší informace z tohoto kongresu se zaměřením na vybrané příspěvky.

Kongres ARL se konal ve dnech 25. a 26. června 2014 v Karlsruhe a zabýval se úkoly a možnostmi prostorového plánování při prosazování reformované politiky soudržnosti EU v programovém období 2014–2020. Cílem kongresu bylo hledat odpovědi na následující otázky:

- Jak se změní EU v nadcházejícím programovém období?
- Může politika soudržnosti zabránit rozpadu EU?
- Jak lze chápat pojmy „růst“, „vyrovňování“ a „přerozdělování“?
- Je v současné době kladen větší důraz na rozvoj konkrétních území?
- Jaké makro a mikropolitické vlivy mají největší význam pro územní soudržnost?
- Co se stane v novém programovém období a jaká jsou očekávání různých aktérů?

Přivítání a úvodní slovo

Kongres zahájili zástupci pořadatelské instituce – viceprezident ARL **Rolf-Dieter Postlep** a **Evelyn Gustedt**, která byla hlavní organizátorkou kongresu. V úvodu bylo představeno téma kongresu – vztah prostorového plánování a politiky soudržnosti. Politiku soudržnosti ovlivňuje řada vnějších vlivů, např. demografické, klimatické a energetické změny, dále ekonomická krize a její dopad na členské státy EU, růst počtu euroskeptiků apod. Proto je třeba politiku soudržnosti průběžně korigovat. Cílem kongresu bylo zabývat se možnostmi a potřebami změn politiky soudržnosti a postavením prostorového plánování při její tvorbě a prosazování.

Politika soudržnosti v novém programovém období

Teoretický úvod do problematiky územní soudržnosti EU tvořil příspěvek **Klausa Kunzmana** (emeritní profesor Technické univerzity Dortmund). Přednášející označil vizi EU přes různé problémy jako stále platnou a smysluplnou, protože pouze sjednocená Evropa si může udržet svou hospodářskou a politickou roli ve světě. Navíc Evropa představuje společný kulturní prostor také z globálního a historického hlediska a občané EU vnímají jako velkou výhodu otevřené hranice v schengenském prostoru.

Profesor Kunzmann dále přehledně shrnul a představil megatrendy a výzvy ovlivňující územní rozvoj v EU (viz tabulka 1 a 2), a to v členění na trendy:

- demografické,
- hospodářské a technologické,
- politické a administrativní,
- ekologické,
- územní.

Každá plánovací a rozhodovací úroveň má své vlastní trendy a výzvy, které vyžadují zvláštní přístupy.

Přednášející dále informoval o cílech a možnostech politiky soudržnosti EU. Politika soudržnosti může rozdělovat a přerozdělovat finanční prostředky, podporovat ekonomický rozvoj, posilovat a rozvíjet kompetence v zemích i regionech, zprostředkovávat nové vědecké poznatky atd. Nemá být chápána jako hospodářská politika, ale má upozorňovat sektorové politiky na ne-

gativní důsledky jejich strategií a zkusit je pozitivně ovlivňovat. V programovém období 2014–2020 by kohezní politika měla stanovit transparentní a měřitelné cíle, lépe koordinovat jednotlivé cíle i aktivity, snížit byrokracii, rozvíjet přeshraniční spolupráci a více podporovat malé a střední podniky.

Roli prostorového plánování při prosazování politiky soudržnosti lze spatřovat především v následujících oblastech:

- sledovat územní dopady plánování a rozhodování na všech úrovních, dokumentovat je a informovat o nich (a přitom doufat, že politici tyto informace a argumenty zváží a zohlední při svém rozhodování);
- monitorovat územní rozvoj a upozorňovat na jeho negativní vývoj;
- vytvářet mosty mezi sektorovými politikami;
- hodnotit scénáře možného a žádoucího územního rozvoje;
- představovat příklady úspěšného územního rozvoje a informovat veřejnost prostřednictvím médií.

Markus Eltges (Spolkový úřad pro stavebnictví a prostorové plánování, Bonn) analyzoval stav ekonomického rozvoje členských zemí EU, a to především na základě dat o nezaměstnanosti a vývoji hrubého domácího produktu, demografických ukazatelů a dat o sektoru průmyslu. Také se zamýšlel nad významem Územní agendy Evropské unie 2020 pro rozvoj územní soudržnosti.

Problematické místně orientované politiky („place-based policy“)¹⁾ a jejímu vlivu na územní soudržnost se věnoval **Jacek Zaucha** (Univerzita Gdaňsk).

1) Viz též publikace: *Place-based territorially sensitive and integrated approach*. Warszawa: Ministry of Regional Development, 2013. 134 s. ISBN 978-83-7610-451-5. Publikace je dostupná v knihovně Ústavu územního rozvoje a na www.mir.gov.pl

Megatrendy a výzvy			
demografické a společenské	hospodářské a technologické	politické a administrativní	ekologické
<ul style="list-style-type: none"> • demografické změny (stárnutí obyvatel, rostoucí kosmopolizace atd.) • nové rodinné struktury a multilokálnost • změny sociálních a kulturních hodnotových systémů • další zvyšování rozdílů mezi chudými a bohatými • přistěhovalectví z problémových regionů v Africe a na Středním východu • další narušování sociálního modelu Evropy 	<ul style="list-style-type: none"> • zajištění konkurenceschopnosti vůči USA a Asii • další zvyšování regionálních rozdílů a důsledky evropské, národní a regionální hospodářské a finanční politiky • rostoucí mezinárodní dělba práce • změna podmínek zemědělské výroby • rozvoj oboru logistiky jako důsledek nových technologií a změn chování spotřebitelů • digitalizace společnosti a hospodářství • nevyřešené strukturální změny v tradičních průmyslových regionech • nová orientace v oblasti zásobování energií • výzvy vědecké společnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • kulturní a etnická regionalizace • přistěhovalectví z problémových regionů na Středním východu a v Africe • konflikty na vnějších hranicích EU • další narušování sociálního modelu Evropy • rovnováha mezi nutnou regulací na evropské úrovni a ochranou regionálních specifik • akceptování decentrálních regionálních plánovacích a rozhodovacích struktur 	<ul style="list-style-type: none"> • ochrana neobnovitelných zdrojů • ochrana přírody a krajiny • zabezpečení pitné vody • záplavy a globální oteplování

Tab. 1: Přehled demografických, hospodářských, politických a ekologických megatrendů a výzev v oblasti územního rozvoje EU

Prostorové megatrendy a výzvy		
na evropské úrovni	na státní úrovni	na úrovni měst a městských regionů
<ul style="list-style-type: none"> • konkurenceschopnost městských regionů • rostoucí hospodářská koncentrace a rozšiřování území metropolitních regionů • pokračování vylidňování venkovských území • rostoucí polarizace územního rozvoje • konflikty a spolupráce v příhraničních regionech na jihu a východě EU • zvládnutí problémů spojených s migrací ze Středního východu a z Afriky • územní nároky obnovitelných (a neobnovitelných) zdrojů energie • prosazování evropských dopravních koridorů přes odpor v regionech • nevyřešené strukturální změny v tradičních průmyslových regionech 	<ul style="list-style-type: none"> • demografické změny a změny sociálních a kulturních hodnotových systémů • rostoucí hospodářská koncentrace a rozšiřování území metropolitních regionů • pokračování vylidňování venkovských území • rozvoj oboru logistiky jako důsledek nových technologií a změn chování spotřebitelů • povodně a otázky spojené s globálním oteplováním • větší důraz na obnovitelné zdroje energie a územní dopady rozvoje jejich využití • spolupráce v příhraničních regionech • nevyřešené strukturální změny v tradičních průmyslových regionech 	<ul style="list-style-type: none"> • reurbanizace • fragmentace funkcí v městských regionech a nová kombinace funkcí • sociální rozdíly • cenově dostupná bytová výstavba • modernizace oblastí průmyslu a živnostenského podnikání • zajištění dopravní obslužnosti • zabezpečení služeb v periferních územích • ochrana volných ploch • rekonstrukce historických center měst • „chytrá“ infrastruktura • účast veřejnosti a protesty občanů proti velkým projektům • zeštíhlení veřejné správy

Tab. 2: Přehled prostorových megatrendů a výzev v oblasti územního rozvoje EU

Státní přírodovědné muzeum v Karlsruhe

Normativní obsah cíle územní soudržnosti

Program pokračoval dvěma souběžně probíhajícími workshopy. Účastníci workshopu č. 2 se zamýšleli nad potřebami konkrétních regionů ve vztahu k právnímu rámci politiky soudržnosti.

Alexander Milstein (Univerzita Münster) představil zakotvení cíle územní soudržnosti v hlavních dokumentech EU:

- Smlouva o Evropské unii, článek 3 „...*(Unie) podporuje hospodářskou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy...*“
- Smlouva o fungování Evropské unie, článek 174 „*Unie za účelem podpory harmonického vývoje rozvíjí a prosazuje svou činnost vedoucí k posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti...*“
- Listina základních práv Evropské unie, článek 36 „*...Unie v souladu se Smlouvami a s cílem podpořit sociální a územní soudržnost Unie uznává a respektuje přístup ke službám obecného hospodářského zájmu tak, jak je stanoven vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.*“

Alexander Milstein dále shrnul základní charakteristiky cíle územní soudrž-

nosti s odkazy na příslušné dokumenty:

- EU jako solidární společnost (základní myšlenka EU);
- územní rovnováha (článek 174 a následující Smlouvy o fungování Evropské unie);

Zámek Karlsruhe

- propojení – transevropské sítě (článek 170 a následující Smlouvy o fungování Evropské unie);
- zajištění přístupu ke službám obecného hospodářského zájmu (článek 14 Smlouvy o fungování Evropské unie, článek 36 Listiny základních práv Evropské unie);
- soudržnost politik EU, které ovliv-

ňují územní rozvoj (článek 7 Smlouvy o fungování Evropské unie).

V navazujícím příspěvku představil **Michael Schwarze-Rodrian** (Regionální svaz Porúří) naplňování cíle územní soudržnosti a příklady regionální a meziobecní spolupráce v Porúří.²⁾

Metropolitní příhraniční regiony

Druhý den kongresu opět souběžně probíhaly dva workshopy. Tématem workshopu č. 4 byl význam metropolitních příhraničních regionů pro územní soudržnost. Moderátor workshopu **Stefan Köhler** (starosta města Friedrichshafen) představil vývoj metropolitních regionů v SRN od roku 1997 až do současnosti. O činnosti „Iniciativy metropolitních příhraničních regionů“ (IMPR) a o přeshraniční spolupráci v rámci pracovní skupiny zemí Hesensko, Porýní-Falcko a Sársko informovaly v následujících příspěv-

cích **Andrea Hartz** (IMPR) a **Karina Pallagst** (Univerzita Kaiserslautern).

Doporučení pro politiku soudržnosti

Politika soudržnosti představuje hlavní investiční nástroj EU k dosažení cílů strategie Evropa 2020. Tento nástroj se

2) viz též <http://www.metropoleruhr.de>

Botanická zahrada Univerzity Karlsruhe

průběžně vyvíjí a upravuje dle aktuálních podmínek, potřeb a požadavků. V programovém období 2014–2020 bude výraznější orientace na výsled-

ky a lze očekávat intenzivnější využívání nástroje „evropské seskupení pro územní spolupráci“.

Z jednání kongresu vyplynula některá doporučení pro politiku soudržnosti v novém programovém období:

- rozvíjet nové vize a příležitosti,
- více strukturovat cíle politiky soudržnosti,
- zajistit kvalitní monitoring regionálního rozvoje, který poskytne potřebné informace pro další rozhodování,
- koncentrovat finanční podporu na skutečné potřeby,
- podporovat angažovanost jednotlivých aktérů,
- více podporovat a dále rozvíjet spolupráci regionů včetně přeshraniční spolupráce,
- intenzivněji využívat potenciály v periferních oblastech,
- rozvíjet inovační potenciál, a to i ve veřejném sektoru,
- podporovat malé a střední podnikatele.

*Ing. Ludmila Rohrerová
Ústav územního rozvoje*